

Het is alweer jaren geleden dat er een gespecialiseerd overzicht verscheen over de IJslandse postwaardestukken. Natuurlijk geeft de Facit een behoorlijk overzicht van de uitgaven, waarvan de nummering overigens vrij recent is aangepast, en zijn de meeste verzamelaars van posthistorie wel bekend met het werk van Ringström uit 1985. De enige gespecialiseerde uitgave op dit gebied daarna is van de FG Nordische Staaten E.V. van de hand van Heinrich Schilling uit 1994.

Nu is er een nieuw IJslands werk verschenen van de hand van Hálfðan Helgason, uitgegeven door Sigurður R. Pétursson in 2019. Voegt dit werk wat toe aan de beschikbare kennis op dit gebied? Hoe steekt een en ander qua opmaak in elkaar, waar zijn de verbeteringen gedaan en welke verbeterpunten zijn er nog?

Allereerst het belangrijkste gegeven: de uitgave is **niet** louter in het IJslands. Het gehele werk is tweetalig. De IJslandse tekst is weergegeven in **zwart**, overall gevolgd door een Engelse tekst in **rood**. Dat begint al bij de inhoudsopgave. Daardoor is de uitgave ook bruikbaar bij verzamelaars die het IJslands niet machtig zijn.

De catalogus begint met een uitleg hoe de ontwikkeling van de postwaardestukken voor IJsland op gang is gekomen, de strijd tussen de twee drukkers en wat ontwerpzaken zoals clichés en proeven. Er wordt aangegeven dat er vele (kleur)proeven zijn, maar een systematisch overzicht ontbreekt hier. Dat gedeelte is (deels) nog onontgonnen, maar er is wel een soort kapstok te maken die in mogelijke latere uitgaven kan worden aangevuld en gecompliceerd. Verzamelaars gaan ongetwijfeld reageren met nieuwe vondsten ten opzichte van dit werk en op die manier bijdragen aan de kennis. Het niet geven van een houvast bij de proeven en ontwerpen is wat ons betreft een gemiste kans.

De opzet van de catalogus is, in tegenstelling tot andere catalogi, niet volledig per kaartsoort opgezet, maar binnen de kaartsoort chronologisch. Hierdoor staan de enkele en dubbele kaarten (wel voorzien van een eigen nummering) door elkaar. Anders dan we gewend zijn, maar door de scheiding in de gebruikte nummering niet onoverkomelijk.

Scheiding van de nummering in de opzet van de catalogus:

- Briefkaarten **Enkele kaarten** ES
- Briefkaarten **Dubbele kaarten** TS
- Gesloten antwoord **Spjaldbréf** SB
- Drukwerkkarten **Prentspjöld** PS
- Aerogrammen **Loftbréf** LB

Efnisyfirlit	
Contents	
Formáli / Preface	9
Þakkir / Acknowledgments	10
Fyrstu íslensku bréfspjöldin	11
<i>The first Icelandic postal-stationery cards</i>	
Prentun fyrsta íslenska bréfspjaldsins	17
<i>The printing of the first Icelandic postal card</i>	
Myndmót og prufuprentanir / <i>Clichés and proof prints</i>	18
Dreifing og sala / <i>Distribution and sale</i>	24
Bréfspjöld / Postal cards	
Aurar einföld / <i>Aurar single</i>	27
Aurar tvöföld / <i>Aurar double</i>	41
Í GILDI einföld / <i>GILDI single</i>	51
Í GILDI tvöföld / <i>GILDI double</i>	74
Kristján IX einföld / <i>King Christian IX single</i>	81
Kristján IX tvöföld / <i>King Christian IX double</i>	103
Tveir kóngar einföld / <i>Two-Kings single</i>	11
Tveir kóngar tvöföld / <i>Two-Kings double</i>	130
Yfirprentanir 1919-1920 / <i>Surcharges 1919-1920</i>	141
Kristján X einföld / <i>King Christian X single</i>	151
Kristján X tvöföld / <i>King Christian X double</i>	161
Bréfspjöld 1991-2011 / Postal cards 1991-2011	171
Spjaldbréf / Lettercards	181
Prentspjöld / Printed-matter cards	211
Loftbréf / Aerograms	221
Heimildir / Bibliography	241

Fig 1. Inhoudsopgave.

1879. Aúraútgáfa. Fyrsta íslenska bréfsþjaldið, afhent úr prentsmiðju Nielsen & Lydiche í nóvember 1879. Útgáfudagur 18. desember. Prentað upplag 20,550 stk. 19,250 stk. send til Íslands.

Numeral type. Iceland's first postal card, delivered from printing firm Nielsen & Lydiche in November 1879. Assumed day of issue, 18 December 1879. Total of 20,550 cards printed, with 19,250 sent to Iceland.

Es 1

5 aurar blátt (litbrigði) / grátt - blue (various shades) / gray

Hvít horn í verögildisreit / Stamp imprint with white triangle in corners.

- 1) Efra vinstra rammahornið snýr rétt.
Efstá lóðréttá rammalykkjan til vinstri snýr öfugt.
*Upper-left corner ornament is normal.
First link in left frame line is inverted.*
- 2) Efra vinstra rammahornið snúið um 90 gráður til vinstri.
Upper-left corner ornament is rotated left 90 degrees.
- 3) Efra vinstra rammahornið snúið um 90 gráður til hægri.
20. lárétta rammalykkjan að neðan snýr öfugt.
*Upper-left corner ornament is rotated right 90 degrees.
Link 20 in the bottom frame line is inverted.*
- 4) Þrenna með megingerðunum 1), 2), og 3).
Strip of three with Types 1), 2), and 3).

Sjá gerðir 1), 2) og 3) á bls. 30.
See Types 1), 2) and 3) on page 30.

29

1902. **Kristján konungur niundi.** Afhent ráðuneyti Íslands 22. sept. 1902. Útgáfudagur 9. október 1902. Alls 9,000 spjöld útgefin.
King Christian IX. Delivered to Ministry 22 September 1902. Day of issue 9 October 1902. Total of 9,000 cards issued.

Es 19

5 aurar grænt / grátt - green / gray

Stærð 144 x 90 mm. / Size 144 x 90 mm.

I í Til beint undir H í Hjernamegin og 36,5 mm frá rammajaðri. Bil milli fyrstu og þriðju áskriftarlinnu er 20,5 mm.

I in Til directly below H in Hjernamegin and 36.5 mm from the left border frame. Space between outer address lines is 20.5 mm.

- 1) Grannt, hallandi þverstrík í ð í að. Hvít lína í dregaskreytingu.
Thin, sloping crossbar in ð in að. White line in dragon ornament.
- 2) Þykkt lítt hallandi þverstrík í ð í að. Drekaskreyting óskert.
Thick, slightly sloping crossbar in ð in að. Dragon ornament intact.

Klofinn pappr þekkt / Split paper known.

Grannt þverstrík í ð
Thin crossbar in ð

Hvít lína í skreytingu
White line in ornament

Þykkt þverstrík í ð
Thick crossbar in ð

91

Fig. 2. Beschrijvingen van enkele briefkaarten per bladzijde met varianten en type.

Tenslotte ontbreekt een referentietabel met verwijzingen naar de oudere uitgaven van **Schilling** en **Ringström**, maar ook naar de recente **Facit** uitgaven. Veel verzamelaars zullen hun verzameling hebben opgezet met behulp van één van de oudere werken en de daarbij aanwezige nummering. Het is dus niet snel te checken of er ten aanzien van dit nieuwe werk aanvullingen of varianten in het bezit of nog gewenst zijn. Een simpele tabel met verwijzingen over en weer is wat ons betreft een must.

De verwerking van informatie is zeer grondig gedaan. Bijgaand twee scans uit de catalogus waarbij een indruk kan worden gekregen hoe de beschrijvingen zijn opgezet. Varianten worden met duidelijke scans geïllustreerd, dat geeft al aan dat er toegang tot bijzondere collecties is geweest om deze varianten allemaal duidelijk in beeld te brengen. Dat was toch wel het voornaamste manco van het werk van H. Schilling uit 1994, de afbeeldingen waren vaak onduidelijk, dat is in dit werk veel beter.

Goed gedaan is de opzet dat er per kaartsoort/type 1 pagina wordt gebruikt. Hierdoor neemt de catalogus veel ruimte in beslag. Het werk omvat bijna 4x de ruimte van het overzicht van H. Schilling met in de basis dezelfde informatie, maar met een veel rustiger beeld. Dat maakt het prettig om mee te werken. Sommige kaarten bevatten meerdere pagina's (met varianten), maar de opvolgende kaart begint dan altijd weer op een nieuwe pagina. Zo zouden alle catalogi opgezet moeten zijn.

De deel-scans met de varianten zijn goed determineerbaar en vergroot weergegeven. Een kleine klacht zou zijn dat deze niet in dezelfde resolutie, scherpte, verhoudingsgewijze grootte en kleur zijn weergegeven. Sommige zijn door de bewerking in een duidelijk andere kleur dan de betreffende kaart in het echt heeft. Dat heeft ongetwijfeld te maken met de herkomst van de informatie uit verschillende bronnen. Uniformiteit is dan zeer lastig na te streven, omdat er verschillende kwaliteit scanners, belichtingen en resoluties zijn gebruikt.

Sb 12

10 aurar grænt - green

Blágrár pappír. Frumgerð sporaskja / *Bluish-gray paper. Original oval design.*A Jaðargötun: 0,9 mm / *Perforations: 0.9 mm.*

- I Jaðarprent / *Border crossbar pattern:* -- / - - - -
 Vatnsmerki snýr rétt. *Watermark upright.*
 Vatnsmerki snýr öfugt. *Watermark inverted.*
- II Jaðarprent / *Border crossbar pattern:* / - - - / - -
 Vatnsmerki snýr rétt. *Watermark upright.*
 Vatnsmerki snýr öfugt. *Watermark inverted.*
- III Jaðarprent / *Border crossbar pattern:* - - - - - - - -
 Vatnsmerki snýr rétt. *Watermark upright.*
 Vatnsmerki snýr öfugt. *Watermark inverted.*

Sb 12A I
Prentbil
Impr.spacing.
17 mmSb 12A II
Prentbil
Impr.spacing.
16 ¾ mmSb 12A III
Prentbil
Impr.spacing.
16 mmB Jaðargötun: 1,1 mm / *Perforations: 1.1 mm.*

- I Jaðarprent / *Border crossbar pattern:* -- / - - - -
 Vatnsmerki snýr rétt. *Watermark upright.*
 Vatnsmerki snýr öfugt. *Watermark inverted.*
- II Jaðarprent / *Border crossbar pattern:* / - - - / - -
 Vatnsmerki snýr rétt. *Watermark upright.*
 Vatnsmerki snýr öfugt. *Watermark inverted.*
- III Jaðarprent / *Border crossbar pattern:* - - - - - - - -
 Vatnsmerki snýr rétt. *Watermark upright.*
 Vatnsmerki snýr öfugt. *Watermark inverted.*

Sb 12B I
Prentbil
Impr.spacing.
15 ½ mmSb 12B II
Prentbil
Impr.spacing.
15 ½ mmSb 12B III
Prentbil
Impr.spacing.
15 ½ mm &
20 mm

208

Sb 13

20 aurar rauðfjólublátt - reddish-lilac

Blágrár pappír. Frumgerð sporaskja / *Bluish-gray paper. Original oval design.*A Jaðargötun: 0,9 mm / *Perforations: 0.9 mm.*

- I Jaðarprent / *Border crossbar pattern:* -- / - - - -
 Vatnsmerki snýr rétt. *Watermark upright.*
 Vatnsmerki snýr öfugt. *Watermark inverted.*
- II Jaðarprent / *Border crossbar pattern:* / - - - / - -
 Vatnsmerki snýr rétt. *Watermark upright.*
 Vatnsmerki snýr öfugt. *Watermark inverted.*
- III Jaðarprent / *Border crossbar pattern:* - - - - - - - -
 1) Vatnsmerki snýr rétt. *Watermark upright.*
 2) Vatnsmerki snýr öfugt. *Watermark inverted.*

Sb 13A I
Prentbil
Impr.spacing.
15 ½ mmSb 13A II
Prentbil
Impr.spacing.
16 mmSb 13A III
Prentbil
Impr.spacing.
15 mmB Jaðargötun: 1,1 mm / *Perforations: 1.1 mm.*

- I Jaðarprent / *Border crossbar pattern:* -- / - - - -
 Vatnsmerki snýr rétt. *Watermark upright.*
 Vatnsmerki snýr öfugt. *Watermark inverted.*
- II Jaðarprent / *Border crossbar pattern:* / - - - / - -
 Vatnsmerki snýr rétt. *Watermark upright.*
 Vatnsmerki snýr öfugt. *Watermark inverted.*
- III Jaðarprent / *Border crossbar pattern:* - - - - - - - -
 Vatnsmerki snýr rétt. *Watermark upright.*
 Vatnsmerki snýr öfugt. *Watermark inverted.*

Sb 13B I
Prentbil
Impr.spacing.
13 ½ mmSb 13B II
Prentbil
Impr.spacing.
14 ½ mmSb 13B III
Prentbil
Impr.spacing.
14 mm

209

Fig. 3 Specialisatie van de Spjaldbréf typen op grond van de beginletter Í van Ísland.

De beschrijvingen zijn zeer uitgebreid en volledig tweetalig, met een eenduidige opzet die door het gehele document is gehandhaafd. Als gespecialiseerd verzamelaar van dit materiaal is dit werk een must om als naslagwerk in de kast te hebben. Of je als verzamelaar dezelfde diepte in de varianten wil nastreven, zoals de auteur heeft uitgewerkt, zal voor velen een vraag zijn. Feit is wel dat kaarten met dit werk eenvoudig op variant en type zijn na te zien.

De diverse kaarten zijn ondergebracht op chronologie en daardoor dus op type. Van oud naar nieuw zijn dat de cijfertypen 1879, de I-Gildi typen 1902-1903, de Berner reprints 1904, Christian IX 1902, de dubbelportretten Christians IX/Frederik VIII 1907, de opdrukken 1919-1920, Christian X 1920. Een klein gedeelte van de catalogus is gebruikt voor afbeeldingen van de "moderne" kaarten tussen 1991 en 2011 zonder al te veel specialisatie.

Goed is dat elk hoofdstuk van deze verschillende uitgaven begint met uitleg. Dat is bijvoorbeeld voor onderscheid bij de I-Gildi uitgaven heel belangrijk om de verschillen goed te kunnen onderscheiden. De opdrukken zijn gezet op de verschillende uitgaven van de voorliggende rubriek cijferzegels. Je moet dus soms een rubriek terug bladeren voor een goede determinatie. Welk nummer was nu ook alweer het onderliggende type?

Een mooi voorbeeld van hoe ver de catalogus gaat met het beschrijven van de oude varianten is bij de gesloten antwoordkaarten (Spjaldbréf) te vinden. Tientallen watermerkstanden en varianten van de Í en het trema op de Í worden uitvoerig en duidelijk belicht. Zeer specialistisch en typisch voor het handboek.

Vaak is alleen de oplage van het hoofdnummer bekend. Het zou verzameltechnisch interessant zijn hoeveel kaarten er van de diverse varianten zijn. Dat is door de kleine omvang van het verzamelgebied (nog) niet bekend. Dat wordt dus een kwestie van turven hoe vaak bepaalde varianten worden gevonden. De catalogus biedt ook daarvoor (aanteken)ruimte en is dus voor elke gespecialiseerde verzamelaar "work in progress". Dat geeft de auteur ook aan in het voorwerk. Er is nu nog veel onbekend. Verzamelaars en gebruikers van het handboek worden aangemoedigd nieuwe vondsten en verbeteringen door te geven om gaten in dit onderzoek te vullen.

Een mooi detail is dat de diverse beschrijvingen verwijzingen geven naar andere kaarten met soortgelijke kenmerken. Dat zorgt soms voor wat geblader, maar ook zonder die verwijzingen weet je na een tijdje een en ander makkelijk te onderscheiden, het is deels repeterend. Pakt u het boek slechts incidenteel, dan zijn die verwijzingen bij de kaarten heel handig.

Het boek is mooi uitgevoerd: gedrukt op dik, glad, luxe papier, gebonden en voorzien van een harde kaft. Het boek blijft hierdoor mooi open liggen wanneer u er mee werkt. De druk is ver genoeg van de marges zodat alle informatie duidelijk leesbaar blijft, zowel voor als achter in het boek. Een leeslintje had het afgemaakt.

Verzamelt u IJslandse postwaardestukken en wilt u het best beschikbare overzicht hebben dat er is, dan dient u dit werk beslist te overwegen. Bent u niet zo van de plaaftouten en de type-onderscheidingen, maar zijn hoofdnummers voor u voldoende, dan kunt u dit handboek overslaan.

Goedkoop is het boek niet (exclusief verzending € 42,-), maar het biedt wel waar voor zijn geld. De overweging om het boek wel of niet in uw literatuurverzameling op te nemen hangt er voornamelijk van af hoe diep u wenst te verzamelen en of u de overige bronnen Facit, Ringström en Schilling al hebt. Het is in wezen een veel uitgebreidere en duidelijkere presentatie van die gegevens en overvloedig aangevuld met recente kennis van diverse typen en subtypen.

De auteur heeft gebruik kunnen maken van de verzamelingen van diverse grote verzamelaars op dit gebied, alsmede het Deense Postmuseum. Het is een zeer mooie samenstelling van de beschikbare kennis van dit verzamelgebied in een prima presentatie. Het enige echte gemis is wat ons betreft een "cross-reference-tabel" naar eerdere werken die dit verzamelgebied ook beschrijven. Wij bevelen dit werk daarom ook van harte aan bij de verzamelaars van IJslandse postwaardestukken.

Ons exemplaar hebben we rechtstreeks bij de auteur besteld.

John en Rieneke Kuin
Delft, 2020

Fig. 4 Varianten van een kaarttype.

Titel: Íslenskur Heilpóstur : Bréfspjöld – Spjaldbréf – Prentspjöld - Loftbréf
Icelandic postal stationery : Postal cards - Letter cards – Printed matter cards – Aerograms

Auteur: Hálfðan Helgason
Uitgever: Sigurdur R. Pétursson SRP44
Layout: Hálfðan Helgason
Druk: Svansprent ht.
Taal: IJslands / Engels
Bladzijden: 245
Illustraties: Kleur
Verlijmd, 21 x 14,5 cm.
ISBN: 978-9935-24-625-7
Winkelprijs: € 42,00 Excl porto (€ 19,-), Paypalfee (€ 3,-) Totaal € 64,-
Informatie: Rechtstreeks bij de auteur: Hálfðan Helgason
E-mail: halfdan@halfdan.is